

PĂCATUL ȘI URMĂRILE LUI ÎN RAȚIUNE, VOINȚĂ, SENTIMENT, CONȘTIINȚĂ ȘI LIBERTATE*

Pr. Prof. Dr. Marin BUGIULESCU,

Director al Seminarului Teologic Ortodox „Sfântul Ioan Gură de Aur”, Târgoviște,

Membru al Centrului de Cercetări Științifice „Dumitru Stăniloae”,

Universitatea Valahia, Târgoviște,

ROMANIA

Email: m_bugiulescu@yahoo.com

ABSTRACT

This article presents the moral impact of sin on man and society. The modern man does not have as features spiritual and moral balance. The notion of sin has begun to be used more often with reference to the environment in which man lives, not only to the human person. In contrast to classical definitions, which considered sin to be a personal, intimate lack of relationship with God or others, in a more or less bilateral manner, the climate involution and the general state of the environment determined the theologians and problem specialists of ecology to speak of sins against the environment.

Keywords: sin; perfection; Christianity; man and society;

INTRODUCERE

Omul a fost creat de Dumnezeu ca ființă liberă, care are puterea de a trăi conform propriei voințe. Dumnezeu a rânduit ființelor raționale o existență pe care să o determine în mod liber, pentru ca în felul acesta să dobândească viața veșnică, un bun pe care să-l păstreze și să-l merite datorită alegerilor făcute în mod voluntar și conștient. Căderea în păcat reprezintă centrarea omului în sine, prin care puterile sufletului, rațiunii și voinței, sunt stăpânite de impulsurile imanente sau trupești. Prin păcat, omul s-a îndepărtat de Dumnezeu și de semenii. Dinamismul chipului divin datorită păcatului este cuprins de pasivitate. Din cauza acestui fapt, firea umană a suportat o serie de transformări degradante, care sfârșesc în mod logic și ontologic odată cu moartea.

Concepția Sfinților Părinți despre păcat, în conformitate cu referatul biblic (Facere capitoul al 3-lea), consideră că răul începe prin răzvrătirea îngerilor față de Dumnezeu, dar în mod subiectiv el se fondează pe libertatea cu care a fost înzestrat omul. Natura umană originală a omului avea în sine și puterea vieții, *posse non mori*, și puterea purității, *posse non peccare* însă nu în mod total, fapt care îi dă posibilitatea să intre în legătură cu Dumnezeu și să comunice cu Dumnezeu, în baza unei relații ființiale. Dacă Dumnezeu l-ar fi creat pe om desăvârșit, atunci omul n-ar mai fi avut nici un merit pentru starea sa perfectă, iar dacă l-ar fi creat păcătos, atunci omul n-ar mai fi avut posibilitatea de a ajunge la perfecțiune, și mai mult Dumnezeu în acest sens ar fi autorul răului. Sfinții Părinți argumentează că așa cum îndumnezeirea este posibilă numai ființelor raționale și libere, tot așa și păcatul poate fi făcut numai de aceste ființe, adică de îngeri și de oameni.

Una din întrebările fundamentale este legată de apariția răului.

Cine este autorul și sursa răului? Dumnezeu sau omul?

În mod logic și ontologic, Dumnezeu este Ființa Supremă, de aceea, nu poate fi socotit autorul răului, pentru că s-ar contrazice bunătatea, iubirea și absoluta Sa perfecțiune. Atât ființele îngeresti, cât și ființele omenești au fost create și înzestrate cu voință rațională și liberă, deci au propria putere de decizie, fapt care face posibilă mișcarea către bine sau rău. Autonomia îngerilor și a oamenilor ne descoperă că nu Dumnezeu e autorul răului, ci ființele raționale și libere se decid fără nici o constrângere, atât spre bine – Dumnezeu, cât și spre rău- nonexistența. În privința consecințelor și implicațiilor teologice și existențiale, păcatul se deosebește de alte noțiuni precum imperfecția, patima, delictul, răul, egoismul și senzualitatea care sunt apropiate ca sens și cu care adesea se confundă. Astfel, păcatul se deosebește de imperfecție, care reprezintă lipsa sau negarea unui bine moral ulterior, întrucât aceasta nu este o încălcare liberă și conștientă a legii. De asemenea, păcatul se deosebește, de patimă sau viciu, pentru că patima reprezintă activitatea statornică ce contravine legii morale. Păcatul se mai deosebește de încălcarea externă a legii morale definită prin delict. De aceea, orice delict este și un păcat, dar nu orice păcat este și delict, pentru că păcatul poate implica nu doar aspecte externe ci și interne. În ceea ce privește noțiunea răului, aceasta este mai extinsă decât cea a păcatului. Păcatul este răul moral, răul cel mai grav și cauza celorlalte rele, dar nu se poate identifica cu ceea ce se înțelege prin răul fizic, care reprezintă pedeapsă pentru păcat și nici cu răul metafizic.

Păcatul este încălcarea conștientă și liberă a legii morale sau împotrivirea conștientă și liberă față de voia lui Dumnezeu, exprimată de legea morală. Însă, cea mai completă definiție a păcatului propriu-zis este următoarea: *Păcatul este călcarea legii lui Dumnezeu și această faptă este însăși împotrivirea la voia lui Dumnezeu făcută cu mintea și cu voia călcătorului de lege. Încălcarea legii divine se săvârșește fie prin omitere, fie prin comitere și constă într-o lucrare cu gândul, cu vorba sau cu fapta.*

1. MÂNDRIA SURSA PĂCATULUI

Căderea îngerilor și a oamenilor în păcat are la bază același motiv și anume mândria sau iubirea de sine. Îngerul o ființă spirituală, care vede pururi slava lui Dumnezeu, centrându-și din mândrie existența în sine, a ajuns să însușească voința rea veșnic ca stare ontologică. Din punct de vedere al ontologiei creștine, Dumnezeu este sursa tuturor existențelor. Ținând cont de starea spirituală înaltă, în care se aflau îngerii, pedeapsa primită în urma săvârșirii răului a fost veșnică și irevocabilă, nemaiputând fi schimbată în nici un fel, pentru că după căderea în păcat îngerii au fost stabiliți de Dumnezeu conform voinței lor, în bine - îngerii buni, în rău – îngerii răi. Pedeapsa omului este și ea veșnică, însă revocabilă, pentru că păcatul și ruperea de Dumnezeu s-au făcut sub ispita îngerilor răi. Căderea îngerilor în păcat a fost explicată de teologia patristică, ca mijlocul de răzvrătire și invidie, de aceea: „*demonul, începătorul răutăților, văzându-l pe om ajuns înger pe pământ, era mistuit de invidie, pentru că el care petrecuse între puterile cele de sus, fusese aruncat jos de la înălțimea aceea, din pricina voinței sale rele... de aceea s-a folosit... de șarpele, care întrece în înțelepciune toate animalele create, ... ca de o unealtă și prin el a înșelat vasul cel fără de vicleșug, cel mai slab, adică pe femeie...*”¹.

*Acest studiu a fost publicat pentru prima dată în limba engleză (THE CONSEQUENCES OF THE SIN AT THE LEVEL OF HUMAN MIND, WILL, AND SENTIMENT AND OF FREEDOM AND CONSCIOUSNESS, în Icoana Credinței. International Journal of Interdisciplinary Scientific Research, Nr.10 An.5. Ianuarie 2019, ISSN 2501-3386, ISSN-L 2393 – 137X, pp. 49 - 58). <https://www.ifiasa.com/ifijisr-10-june-2019>

¹ Sfântul Ioan Gură de aur, *Omilii la Facere*, XVI, 1, trad. Pr. D. feciorul, în P.S.B. 21, București 1987, p. 177

Referatul biblic al istoriei păcatului strămoșesc, începe prin a accentua înțelepciunea șarpelui, care amăgește pe femeie. Șarpele biblic este o mască a îngerului rău definit ca satana sau diavol. Despre căderea îngerilor, Sfântul Ioan Gură de Aur, formulează învățătura conform căreia îngerul bun a devenit rău adică „și-a pierdut vrednicia înainte de crearea celui dintâi zidit, pentru că s-a gândit să ajungă mai mare decât era (Înțel. Sol. 2,24) – privind la măreția omului - ... au uneltit împotriva lui moartea. Așa e răutatea! Nu poate îndura în liniște fericirea altora!”² Diavolul (satana) așa cum îl prezintă Sfântul Vasile cel Mare, este potrivnicul pentru că se opune lui Dumnezeu (II Regi 11,14). „Se numește diavol, pentru că este în același timp și colaborator al păcatului nostru și acuzator... dregătoria lui este conducerea, cum spune apostolul: împotriva conducătorului care stăpânește întunericul (Efeseni 6,12, conducerea lui se exercită în jurul pământului)”³. Sfânta Scriptură prezintă ispitirea și căderea omului în păcat în cartea Facere (3,1–24), mai întâi femeia gustă din pomul cunoștinței binelui și răului, apoi și bărbatul, după care are loc izgonirea din Rai. Diavolul îi promite omului că va fi ca Dumnezeu, cunoscând binele și răul (Facere 3,5). Sfântul Ioan Gură de Aur zice: „ai văzut viclenia diavolului? A spus ce nu spusese Dumnezeu, ca s-o facă pe femeie să spună ce le spusese Dumnezeu (vers. 2-3), deci încredințată că șarpele îi vorbește ca un prieten, îi descoperă întreaga poruncă, și-i spune cu de amănuntul totul, și astfel prin răspunsul dat șarpelui, femeia s-a lipsit de orice cuvânt de apărare.”⁴ Prin săvârșirea păcatului, gândirea omului orientată ființial către cele inteligibile, este dominată de trup. Gustarea biblică din pomul cunoștinței binelui și răului, trezește în trupul omului, simțurile și plăcerea, concupiscenta (Facere 3,6), deschiderea biblică a ochilor, care văd goliciunea și trezesc poftă pătimășă. Pentru primii oameni a fost momentul înstrăinării de Dumnezeu. Cât privește gustarea din pomul biblic, putem spune că nu ea le-a deschis ochii, pentru că omul vedea și înainte, însă nu avea nici un gând prin care să înșele porunca și voința Creatorului. Prin deschiderea ochilor, așa cum arată Sfântul Ioan Hrisostom, trebuie să înțelegem că: „li s-au deschis ochii minții... înțelege că i-a făcut să simtă goliciunea lor și că au căzut din slava în care erau înainte...”⁵.

În Sfânta Scriptură, păcatul are mai multe sensuri: îndepărtare de scop (Romani 5,12), neîmplinirea legii (I Ioan 2,4; II Petru 2,6), neascultare (Facere 2,16), cădere (Marcu 11,26), revoltă, sau orice act potrivnic lui Dumnezeu. Etimologic termenul *păcat*, vine de la cuvintele ebraice *hattat* – îndepărtare de scop, care corespunde cuvântului grecesc *adikia* sau de la cuvântul ebraic *pesah* în limba greacă *anomia* - revoltă, rebeliune; sau de la ebraicul *rašah*- a face rău. În limba latină *peccatum* are un sens foarte larg, desemnând orice greșeală. Însă, indiferent de sensurile folosite, păcatul se prezintă ca voie potrivnică, îndepărtare de Dumnezeu, fiind săvârșit în mod liber, pentru că omul „abuzând de puterea naturală dată lui prin creațiune spre unirea celor despărțite, s-a făcut mai vârtos să despartă cele unite”⁶. Apariția păcatului este în primă fază legată de rațiunea sau mintea omului. Astfel, pentru început păcatul are un aspect intelectual. „Tronul dumnezeiri este mintea, iar tronul minții este Dumnezeu și Duhul, De aceea se spune că satana și puterile lui și începătorii întunericului s-au sălășluit de la călcarea porunci în mintea și în inima lui Adam, ca pe propriul lor tron...”⁷. Gândirea patristică a prezentat procesul de zămislire al păcatului

² *Ibidem*, XX, II, p. 261

³ Sfântul Vasile cel Mare, *Omuli și cuvântări*, IX, IX, trad. Pr. D. Feciorul în P.S.B. 17, București 1986, p. 444

⁴ Sfântul Ioan Gură de Aur, op.cit. XVI, III, p.179

⁵ *Ibidem* XVI, V, PG. 184- 185

⁶ Sfântul Maxim Mărturisitorul *Ambigua*, trad. Pr. D. Staniloae, în P.S.B, București 1983, p.236

⁷ Sfântul Macarie Egipteanul, *Omilia* VI,V, Pr. Prof Constantin Cornișescu, P.S.B. 80, București 1992, p.123

care se realizează în mai multe etape⁸. Isihie Monahul numără patru: *atacul, însoțirea, consimțirea, fapta sensibilă*, iar Sfântul Ioan Damaschin șapte etape: *atacul, însoțirea, patima, lupta, robia, consimțirea, făptuirea*. Din toate aceste momente, decisiv este acela în care cugetarea omului ia atitudine. 1. *Atacul* îi aparține satanei și se realizează prin ispită, - momentul ispitirii femeii (Facere 3,1-5). Momeala este aruncată cu înțelepciune de șarpe, el aduce gândul cel rău asupra femeii, gând care se prezintă ca o imagine confuză, ar fi fost firesc ca să nu intre în dialog cu satana și să fugă de el. 2. *Însoțirea*, în această fază gândul omenesc îmbracă o formă simplă și se amestecă cu gândul aruncat de satana. Referindu-ne la primii oameni, Adam și Eva, femeia discută cu diavolul, așa cum ne relatează referatul biblic, mai mult este convinsă de el că va ajunge ca Dumnezeu: „*mintea fiindu-i întunecată de cele promise, face ca gândul să dea plăcerii o formă, întrucât aceasta e fără chip și formă după rațiunea ei...*”⁹, acum intrăm în spectrul păcatului. 3. *Consimțirea*, face să apară în minte mai pregnant noțiunea de rău, gândul simplu este vizualizat, acum apare patima lăuntrică: „*femeia socotind că rodul pomului este bun de mâncat, și plăcut la vedere ochilor...*” (Facere 3,6). *Fapta sensibilă*, transpune în exterior gândul cel rău vizualizat, acum se realizează păcatul iar odată înfăptuit devine atractiv și prin repetare se transformă în patimă sau un viciu.

Etimologia cuvântului *patimă* vine de la grecescul *pati* și latinescul *passiones* care înseamnă robie, pasivitate. Rațiunea, mintea umană, prin patimi este dominată de impulsul materiei și de aceea se manifestă duplicitar. „*Atât de mult s-a întins păcatul încât sufletul a fost silit să urmeze voirilor trupului; am silit sufletul, care trebuia să stea în frunte ca un stăpân, și să poruncească, l-am silit să coboare de pe tron și să asculte de plăcerile trupului, n-am mai ținut seama de noblețea lui și de rangul lui cel mare...*”¹⁰. Păcatul este pornirea irațională care a cuprins întreaga fire umană. Sfântul Maxim Mărturisitorul consideră că primul păcat este mândria, și constă în iubirea egoistă, din el născându-se toate celelalte păcate și patimi. Posibilitatea nașterii patimilor este dată prin existența afectelor naturale, care sunt „*patimile condamnabile și contrare firii, care atârnă de noi, nu-și au sursa în noi altfel decât în mișcarea afectelor conforme cu firea*”¹¹. Afectele nu fac parte din constituția originală a omului, ele au odrăslit în firea umană odată cu căderea în păcat, încuibându-se în partea ei mai puțin rațională. În starea originară exista un fel de afect sau patimă a plăcerii spirituale, dar aceasta nu înrobea firea, ci era o veritabilă stare a firii, era modul real al existenței, al rațiunii, conștiinței și libertății, centrată tot mai mult în puterea harică a iubirii divine – teonomie. Afectele pătrunse în firea umană prin păcat nu sunt condamnabile dacă sunt păstrate în granițele firești, atât cât e de trebuință pentru a exista. Ele caracterizează starea căzută a firii umane, fiind legată de hainele de piele (Facere 3,21) dar pot deveni bune în cei care se străduiesc și le desfac cu înțelepciune de dominația trupească pentru a dobândi bunurile cerești. Dacă sunt satisfăcute, atunci ele distrug unitatea firii umane, omul ajungând la autonomie și autosuficiență. Arhimandritul Iustin Popovici în legătură cu acestea zice: „*Care este lucrul mai de căpetenie și mai însemnat pentru viața omului? Fără îndoială acela de a da un sens (ocmisлити) vieții lui, care atât din punct de vedere ontologic, cât și din punct de vedere fenomenologic, a fost lipsită de sens, din cauza morții, adică a păcatului*”¹². Această centrare-autonomie, a omului în sine, concretizată în setea iluzorie după perfecțiune, susținută de ideea că poate deveni desăvârșit dar fără Dumnezeu, este contrară întru totul

⁸ Pr. D. Stăniloae, *Ascetica și mistica*, I,5, București 2002, p. 114

⁹ Sfântul Maxim Mărturisitorul *Ambigua.*, p. 107

¹⁰ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere XII,V*, p.145

¹¹ Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Quaest ad. Thalys P.G.*, 90,541

¹² Arhim Iustin Pooivici, *Omul și Dumnezeu- omul*, I, trad. Ioan Ică Jr., ed. Deisis, Sibiu 1997, p.44

comuniunii și iubirii la care este chemat omul, pentru plasează pe om și pe Dumnezeu în realități radical diferite, nefiind posibilă nici o legătură între divin și uman datorită omului care se opune voinței divine.

2. RĂUL NU ARE NATURĂ ESTE UN ACCIDENT ȘI NU O SUBSTANȚĂ

Esența răului constă în lipsa binelui, pentru că răul nu are o existență ontologică, ci este o stare potrivnică virtuții. Răul apare ca accident pe care omul îl adaugă naturii sale, dar accidentul nu poate fi identic cu substanța, deoarece atunci nu ar mai fi accident ci substanță. Autorul răului nu poate fi Dumnezeu, pentru că în acest caz s-ar contrazice atotperfecțiunea Lui, de aceea, răul nu are existență, el este opusul ideii de bine, nu în sensul că răul există în sine însuși deoarece e conceput ca o lipsă a manifestării binelui. Prezența răului îmbracă forma binelui, este travestită în bine. De aceea, și rodul pomului oprit a provocat plăcere ochiului trupesc și a îndemnat pe Eva, prima femeie, să guste și să simtă aparent o stare de bine, însă în dedesubtul acestei plăceri se ascundea *durerea*. Dante Alighieri în *Divina Comedie*, afirmă că *iadul e pardosit cu intenții bune (Infernul II, 127-129)*, adică răul întotdeauna îmbracă masca aparentă a binelui. Așadar, dacă plecăm de la premisa că răul a fost de la început în lume, este echivalent cu a-L considera pe Dumnezeu autorul răului.

Răul a intrat în lume prin voința liberă a omului și, neavând o fire este o stare. Sfântul Grigore de Nyssa, vorbind despre pomul cunoștinței binelui și răului zice: „*pomul din care culegem o cunoaștere amestecată, face parte din numărul pomilor opriți. În schimb, rodul lui, al cărui apărător s-a făcut șarpele, e un amestec de contradicții, poate că din pricină că, potrivit firii sale, răul nu ni se oferă direct și pe față. Căci dacă într-adevăr, răul nu lasă urme atât de nenorocite, n-ar fi fost împodobit cu eticheta bună, pentru ca să trezească poftă în cei pe care i-a înșelat. Așa se face că, răul a fost înfățișat în chip învăluit, dar... ascundea, pieirea omului ... el poartă la arătare chipul binelui*”¹³. Interpretarea pe care o dă Sfântul Maxim pomului cunoștinței binelui și răului, pune în evidență faptul că răul o dată impropriat de firea umană, coboară atenția omului, spre cele materiale și sensibile: „*întrucât omul a venit în existență, alcătuit din suflet mintal și din trup înzestrat cu simțuri, după un prim înțeles, pomul vieții este mintea sufletului, în care își are scaun înțelepciunea, iar pomul cunoștinței binelui și răului este simțirea trupului, în care este vădit că-și are imboldul mișcarea irațională...*”¹⁴. Faptul că omul a putut păcătui este legat de voința liberă, cu care a fost înzestrat dar și de natura sa duală, care avea două mișcări, una ascendentă ce ține de suflet, și una descendentă ce ține de trup. Libertatea umană, stând la mijloc între acestea două, este forța care hotărăște alegerea binelui sau a răului. Astfel, Adam, primul om ademenit de poftele trupesti, a însușit starea de rău care distruge firea umană. Începutul și rădăcina păcatului stă în firea omului și mai ales în libertatea voinței. Răul, raportat la firea umană a provocat durerea și suferința care se sfârșește în mod logic și ontologic cu moartea.

Poemele în proză ale lui *Baudelaire*, exprimă în mod emblematic raportarea omului la definiția demonilor. „*Cea mai frumoasă șiretenie a diavolului constă în a ne convinge că el nu există*”. Și dacă nu există, apare întrebarea, de ce omul se teme de el? În gândirea umanistă această stare este astfel conceptualizată: Dumnezeu este existența: „*Eu sunt Cel ce sunt*”. Diavolul este existența aparentă degradantă: „*eu mă numesc nimeni, nu e nimeni aici, de ce ți-e frică? Tremuri în fața inexistentului?*”¹⁵.

¹³ Sfântul Grigore de Nyssa, *Despre Facerea omului*, XX, trad. T. Bodogae, în PSB. 30, București 1998, p. 58

¹⁴ Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Ambigua*.43, P.G. 90, 412-413

¹⁵ Denis de Rougemont, *Partea diavolului*, trad. Mircea Ivănescu, Editura Anastasia, București, 1994, p. 11

Omul creat după chipul lui Dumnezeu în definierea ontologică originală era bun, însă transformarea inserată de păcat a făcut posibilă în firea umană să intre stricăciunea, durerea și moartea. Gravitatea și urmările păcatului, se văd încă din prima clipă a călcării poruncii divine. Prin păcat primii oameni au cunoscut efectele concupiscentei: „atunci li s-au deschis ochii la amândoi și au cunoscut că erau goi, și au cusut frunză de smochin și și-au făcut acoperăminte” (Facere 3,7). Simțul de goliciune ca lipsă a sensului existențial, le-a arătat că au pierdut slava în care era învăluit chipul lor. Rușinea care i-a acoperit reprezintă măsura plăcerii care își făcuse loc în firea lor, iar rațiunea și conștiința s-a pervertit. În natura omului biblic supus păcatului „era prezentă conștiința că privirea celui alt care cade pe mine, nu este privirea celui ce mă iubește, ... în care am încredere. Este privirea unui străin, care nu mă privește cu dragoste, ci mă vede ca pe un obiect al dorinței și plăcerii sale. Privirea celui alt, care mă transformă în individ neutru...”¹⁶. Sentimentul goliciunii și al rușinii scoate în evidență și sentimentul de vinovăție, acum conștiința lucrează și pune înaintea primilor oameni păcatul săvârșit. Adam simte frica și vina pentru cele săvârșite și dă dovadă de lașitate, de slăbiciune și de aceea se ascunde. Teama lui Adam este accentuată de Dumnezeu, care umbla prin Rai, în răcoarea serii (Facere 3,8), nu pentru că nu știa unde este omul, ci pentru ca omul să conștientizeze și mai mult păcatul, ceea ce s-a și întâmplat. Judecătorul cel drept – conștiința care se deșteaptă devine activă și arată gravitatea păcatului săvârșit; însă, în loc să răspundă cu demnitate Creatorului, omul se ascunde de Dumnezeu Cel care este pretutindeni. Dar, psihologic glasul plin de iubire al Creatorului întreabă: *Adame unde ești?* – așa cum cheamă și astăzi pe omul cel căzut în păcate, - și discută cu el prin învățătura biblică despre cele întâmplate. Omul nu are simțul răspunderii, al demnității, încearcă să arunce vina pe femeie, iar femeia pe șarpe. După acest moment esențial, Dumnezeu aruncă blestemul asupra oamenilor și pământului întreg și proorocește venirea unui Mântuitor care să ridice firea umană la demnitatea pierdută (Facere 3,15).

O altă consecință directă a păcatului strămoșesc, o constituie schimbarea veșmântului luminos cu hainele sau tunicile de piele (Facere 3,21). *Hainele de piele*, în concepția Sfinților părinți, reprezintă însușirea păcatului care i-a făcut pe primii oameni să simtă rușinea nespusă, dar și forma prin care moartea a intrat în firea umană. Sfântul Grigore de Nyssa, în acest sens zice: „*printr-o mișcare a liberei noastre voințe ne-am făcut părtași răului, amestecându-l în firea noastră prin mijlocirea unei plăceri...ne-am transformat după chipul celui rău..., după ce primii oameni au fost izgoniți din rai, Stăpânul i-a acoperit cu îmbrăcăminte de piele. Eu nu cred că Moise se gândește la piei de animal cum ne-am închipuit noi, căci...pielea despărțită de animalul căruia i-a aparținut este un lucru mort, tot așa puțința de a muri, care fusese luată cu înțelepciune din natura necuvântătoarelor, a aruncat-o după aceea asupra oamenilor, dar nu pentru totdeauna... căci haina este un lucru din afara noastră, un obiect care are un folos vremelnic, dar care nu are nici o legătură cu firea noastră. Moartea ... a îmbrăcat firea cea din afară a acestei naturi, nu pe cea dinăuntru..., fără să se atingă de însuși chipul lui Dumnezeu din om...*”¹⁷. Desigur, trupul a îmbrăcat hainele de piele, devenind dens și solid, carnal, dar odată cu el și funcțiile psihice au devenit și ele trușesti și corporale. În accepțiunea Sfântului Grigore de Nyssa, hainele de piele sunt cugetul carnal concreșcut odată cu intrarea păcatului în natura umană, pentru că: „*pornirea spre rău nu ne vine din nici o silă din afară, ci îndată ce am ales răul, ia existența, producându-se atunci când îl*

¹⁶ Christos Yannaras, *Abacedar al credinței*, XI, trad. Pr. C. Coman, edit. Bizantină, București 1996, p. 103

¹⁷ Sfântul Grigore de Nyssa, *Despre Facerea omului*. VIII, p. 41- 43

alegem”¹⁸. Panayotis Nellas, comentând aceste citate, zice: „*prin urmare, dacă vrea cineva să-și înțeleagă deplin existența, elementele bune, dar și cele terifiante ce-l biciuiesc, omul trebuie să-și lărgească orizontul, să se întrebe dacă nu cumva ceea ce consideră el natural, nu e chiar așa de înțeles de la sine... . Înțelegem astfel, de ce pentru Sfântul Episcop al Nisei, în această carnalitate biologică, irațional, material, moartă, cinstirile pe care le află omul sunt în mod inevitabil efemere..., certitudinile cărnii sunt ucigătoare, adică moarte, și aducătoare de moarte...*”¹⁹. La afirmația lui Aglaofon, că oricine își dă seama că trupul se stinge și se întoarce în țărână, Metodiul de Olimp, răspunde ferm: „*trupul se află între stricăciune și nestricăciune, el, care era făptura nestricăciunii, a înclinat către țărâna pământului*”²⁰. Moartea trupului (după Metodiul de Olimp) are următorul scop în planul lui Dumnezeu, după căderea în păcat: „*Acesta este înțelesul tunicilor de piele, îmbrăcat în ele, trupul a fost îmbrăcat în stricăciune, și ca odată cu el să fie nimic cu desăvârșire păcatul*”²¹, și astfel trupul să fie ridicat din stricăciune, prin învierea lui Hristos. Sfântul Macarie Egipteanul învățând despre înveșmântarea omului în trup zice: „*îmbrăcăminte pe care tu o porți altul a făcut-o ...tot așa și Adam călcând porunca ... s-a vândut pe sine diavolului, iar vicleanul s-a îmbrăcat cu sufletul ... căci sufletul se amestecă cu acelea cu care se unește prin voință...*”²², iar Sfântul Ioan Hrisostom, despre veșmântul de piele, spune că acesta a schimbat veșmântul luminos al chipului, și a fost dat omului din iubire dumnezeiască, pentru ca să nu trăiască gol și să se deosebească de hainele necugetătoarelor, dar totodată să-si amintească pururi de pierderea bunătăților din Rai.²³ Ionnis Zizioulas și Christos Yannaras concep persoana umană ca reflex al divinității, ce îmbracă de-a lungul istoriei trei ipostasuri. *Ipostasul natural* în starea de har, *ipostasul biologic* dat de înveșmântarea omului în hainele de piele, ale cărui energii psihosomatice sunt în slujba vieții ca energie de supraviețuire individuală²⁴, și *ipostasul eclezial* realizat prin încorporarea în Hristos, în Biserică.²⁵

Întoarcerea omului spre sine, autonomia ontologică și închiderea în imanent prin neascultarea de Dumnezeu, constituie ființa păcatului strămoșesc și are la bază *mândria*. Din mândrie au apărut patimile care înrobesc firea umană și o fac să se ocupe cu cele lipsite de sens spiritual. După Sfântul Maxim, starea de pasivitate ce caracterizează firea căzută se reduce în cele din urmă la obiectivizare, setea de cunoaștere și dorința după infinit se manifestă în patimi în mod contrar și astfel întreaga orientare a omului devine o lume a obiectelor; însă obiectele sunt prin firea lor finite, pentru că sunt circumscrise și astfel satisfacția primită este mărginită și sfârșește tragic în neexistență, prin consumarea lor.

Cea mai mare consecință a păcatului este moartea: „*plata păcatului este moartea*” (Romani 6,23). Prin păcat omul rupe relația cu izvorul vieții- Dumnezeu, pierzând harul dătător de viață, și astfel primește stricăciunea care alterează strălucirea chipului. Toate aceste consecințe constituie aspectul material al păcatului strămoșesc. Păcatul adăugat la firea umană devine pentru om o a doua fire, de aceea este realizat cu multă ușurință, firea umană fiind aplecată spre păcat, spre cele care o duc la non-existență.

¹⁸ Sfântul Grigore de Nyssa, *Despre fericiri*, trad. Pr. D. Stăniloae, în P.S.B. 29, București 1982, p. 372

¹⁹ P. Nellas, *Omul, animal îndumnezeit*, trad. Ioan Ică Jr., ed. a II-a, edit Deisis, Sibiu 1999, p. 85, 90

²⁰ Metodiul de Olimp, *Despre înviere, XVIII*, trad. Pr. Prof. C-tin Cornițescu în PSB. 10, București 1984, p. 186

²¹ *Ibidem*, XL, p. 150

²² Sfântul Macarie Egipteanul, *Omilia*, I, VII, VIII, p. 90

²³ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia la Facere*, I; XVIII, II, p. 209

²⁴ C. Yannaras, *Abacedar al credinței*, p. 112

²⁵ Ioannis Zizioulas, *Ființa eclezială*, trad. Pr. Aurel Nae, edit. Bizantină, București 1996, p. 46-79

Aspectul formal al păcatului strămoșesc și vina pentru păcat așează responsabilitatea umană în fața dreptății divine. Problema transmiterii păcatului la urmașii lui Adam, constituie una din temele foarte controversate ale dezbaterilor teologice, fapt pentru care s-au elaborat mai multe teorii, mai mult sau mai puțin satisfăcătoare, dintre care amintim:

1. *Teoria imputațiunii indirecte a păcatului originar.* Păcatul este prezent în firea umană împărtășită de urmașii lui Adam, ca dispoziție spre rău. Această teorie înlătură conștiința și libertatea umană.
2. *Teoria imputațiunii externe* potrivit căreia urmașii lui Adam sunt vinovați prin simplul fapt că descind din el. Această teorie este fără temei pentru că păcatul nu este numai imputat ci și real, și personal.
3. *Teoria naturalistă;* întemeiată pe textul de la (*Romani 5,12*), potrivit căreia Adam omul universal concentrează în sine întreaga natură omenească, din toate timpurile. Nici această teorie nu poate fi acceptată deoarece, păcatul ține de persoana care ipostaziază firea, și deci responsabilitatea pentru el revine fiecărei persoane.
4. *Teoria păcatului strămoșesc specific naturii umane.* Această teorie susține că vina este cuprinsă în natura moștenită, însă nici aceasta nu este întemeiată pentru că din punct de vedere moral responsabilitatea ține de conștiința și libertatea personală.
5. *Teoria aligațiunii-* inventează o hotărâre a Lui Dumnezeu prin care s-ar fi stabilit o legătură morală între păcatul lui Adam și voința urmașilor săi, însă nu este întemeiată deoarece contrazice libertatea proprie fiecărei persoane umane.

Păcatul lui Adam este personal, dar întrucât modul prin care urmașii lui vin în existență în urma căderii în păcat, fiecare persoană ipostaziază firea cea căzută, nu pe cea pe care a avut-o Adam înainte de a comite păcatul. De aceea, firea umană are în sine afecțele căderii, care de fapt nu sunt condamnabile, dar devin negative dacă sunt satisfăcute peste limita necesarului. Aspectul de pedeapsă a păcatului se manifestă în multe feluri în firea umană, având drept consecință finală moartea. Moartea cuprinde întreaga umanitate, căci: „*printr-o singură greșeală a intrat osânda pentru toți oamenii...*”(Romani 5,18). Căderea în păcat a lui Adam are un aspect universal, de aceea consecințele se extind și asupra tuturor oamenilor ca descendenți din el. „*De fapt, ieșind Adam din rai, toată creația... văzându-l n-a mai voit să i se supună neascultătorului...*(îi lipsea naturii ajutorul energiilor necreate de sus care se retrăseseră) ...*văzându-l pe om dezbrăcat de slava dinainte l-au disprețuit și s-au năpustit împotriva lui...*”²⁶. Transmiterea păcatului strămoșesc este legată de modul venirii în existență, a descendenților lui Adam. Căderea în păcat a fost cuprinsă în planul divin al creației, de aceea Dumnezeu a îngăduit omului, un alt mod de a împărtăși viața, adică nașterea. Adam a venit la existența prin facere, iar urmașii lui prin naștere: „*creația primă se numește facere (genesis) și nu naștere (genesis). Creația este facerea primă săvârșită de Dumnezeu; nașterea însă este succesiunea unuia din altul, ca o consecință a condamnării la moarte din cauza călcării poruncii...*”²⁷. Prin facere omul Adam a primit chipul nestrucăciunii, al nepătimirii, iar omul prin naștere primește chipul alterat de păcat, partea stricată a firii, afecțele, capacitatea de suferință, însă nu păcatul și vina personală a lui Adam. Dintre toți oamenii doar Adam are firea prin facere; descendenții lui vin în existență prin naștere. Nașterea împărtășește omului firea cea căzută, astfel omul se naște cu păcatul strămoșesc: „*întru păcate m-a născut maica mea ..*”(Psalmul 50,6). Nașterea este văzută ca mijlocul prin care firea există, dar și ca unicul mod de perpetuare a ei; de aceea nașterea de fii a produs multă bucurie lui Adam, care nu știa

²⁶ Sfântul Simeon Noul Teolog, *Cuvântări morale*, I trad. Pr. D. Stăniloae, în Filocalia VI, București 1977, p.128

²⁷ Sfântul Ioan Damaschin, *Dogmatica*, XXX, trad. Pr. D. Feciorul, București 2001, p. 110

ce se va întâmpla cu natura sa, îndreptată spre moarte. „*Nașterea de moștenitori a fost cea mai mare mângâiere pentru pierderea neamului, s-ar putea spune că prin aceasta Dumnezeu a schițat o imagine a învierii, rânduind ca în locul celor morți să se ridice alții...*”²⁸. Nașterea este mijlocul prin care Iisus Hristos împrăziară firea umană cea căzută, dar și firea cea făcută a lui Adam în scopul îndumnezeirii ei și mântuirii omului.

Păcatul adamic are aceeași formă cu păcatul săvârșit de fiecare om, și are ca rezultat lipsirea de har, și implicit de viață. Chiar dacă forma coincide, conținutul este unul nou de exemplu, păcatul lui Cain așa cum este relatat de Sfânta Scriptură, are aceeași formă cu cel al protopărinților, dar blestemul, pedeapsa lui este mult mai mare pentru că prin el intră pentru prima dată moartea în firea umană. Acest fapt a fost posibil cu toate că și Cain era născut după *chipul lui Dumnezeu* (Facere 5,3-5), chipul este *indelebil*. Chiar dacă prin păcat omul nu mai are ca în starea originară edenică, viața harică constitutivă a lui, nu mai există datorită puterii care țâșnește în mod natural din el, viața lui (*zoe*) s-a schimbat în luptă oarbă pentru supraviețuire (*epiviose*). Păcatul materializează firea umană (Ioan 3,6), iar neamul omenesc primește moartea ca lege dată de Dumnezeu pentru călcarea poruncii divine.

CONCLUZII

Morala creștină se ocupă cu trăirea și aplicarea învățăturii revelate de Dumnezeu. Păcatul este iluzia existenței. După forma de realizare păcatul este de două feluri: strămoșesc și personal. Păcatul strămoșesc este considerat o anomalie la nivelul realității autentice. Păcatul prin consecințe se manifestă: intelectual, moral și religios. Păcatul personal este săvârșit de om ca urmare a orientării voinței către rău sau către un bine aparent care nesocotește legea morală. Acesta poate fi actual, atunci când încălcarea sau omiterea legii se săvârșește într-un singur moment și habitual, când este vorba de o stare păcătoasă ce durează.

Măsura gravității păcatului este cuantificată de mai multe aspecte:

1. importanța poruncii nesocotite, care cuprindea întreaga lege morală;
2. ușurința cu care a fost săvârșit, la îndemnul celui rău;
3. pedeapsa dictată de dreptatea lui Dumnezeu: moartea și celelalte urmări grave.

Urmările păcatului strămoșesc sunt atât de natură spirituală cât și trupestă. Dintre cele spirituale, se cuvine a preciza că asupra sufletului păcatul strămoșesc a însemnat:

1. Ruperea comuniunii harice cu Dumnezeu și alterarea stării originare, pierderea iubirii și harului și, prin aceasta moartea spirituală a omului, pierderea perfecțiunilor inițiale, a puterilor sufletului și întunecarea și alterarea chipului lui Dumnezeu în om.

2. Întunecarea minții, care confundă binele cu răul. Adam a crezut că se poate ascunde de Dumnezeu și că se poate dezvinovăți, dând vina pe Eva și, indirect, pe Dumnezeu.

3. Pervertirea minții și a inimii, care a ajuns să fie înclinată spre cele lumești și sensibile, spre poftele trupului și bunurile materiale, create.

4. Slăbirea voinței, încât aceasta urmează calea patimilor cu ușurință, fapt care generează o permanentă tensiune între diferitele tendințe ale omului în viața pământească.

Cea mai mare consecință a păcatului este moartea, „*plata păcatului este moartea*” (Romani 6,23), pentru că prin păcat omul a rupt relația cu izvorul vieții- Dumnezeu, și astfel a primit stricăciunea care a alterat strălucirea chipului divin.

Consecințele păcatului strămoșesc alterează chipul și strălucirea divină din om, obscurizează gândirea, prin care se slăbește voința și în mod obiectiv firea umană primește stricăciunea care se răsfrânge cosmic asupra întregii creații. Așadar, căderea omului în păcat

²⁸ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omiliile la Facere*. XVIII,IV, p. 214

a produs o dezordine atât cosmologică cât și antropologică, pentru că păcatul distruge prin moarte lumea pe care o îndreaptă către non-existență. Plăcerile hedoniste și iraționale nu au suport real nici în firea omului și nici în afara ei, deoarece sunt lipsite de sens veșnic. Acestea se epuizează prin consum. De aceea, nu fac parte din natura originară a omului care are ca finalitate cunoașterea lui Dumnezeu și dobândirea vieții veșnice.

BIBLIOGRAFIE

- [1] St. John Damascene, *Dogmatica*, (Dogmatics), trans. Pr. D. Feciorul, Bucharest, 2001
- [2] Denis de Rougemont, *Partea diavolului*, trans. Mircea Ivănescu, Editura Anastasia, Bucharest, 1994.
- [3] Sfântul Grigore de Nyssa, *Despre Facerea omului*, [About man's creation], trans. Pr. T. Bodogae, in: P.S.B. 30, București 1998.
- [4] Sfântul Grigore de Nyssa, *Despre fericiri*, trans. Pr. D. Stăniloae, in: P.S.B. 29, Bucharest, 1982.
- [5] Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, trans. Pr. D. Feciorul, in: P.S.B. 21, Bucharest, 1987.
- [6] Sfântul Macarie Egipteanul, *Omilii*, Pr. Prof Constantin Cornițescu, P.S.B. 80, Bucharest, 1992.
- [7] Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Ambigua*, trans. Pr. D. Stăniloae, in: P.S.B., Bucharest, 1983.
- [8] Metodiu de Olimp, *Despre înviere*, [About resurrection] trans. Pr. Prof. C-tin Cornițescu in: P.S.B. 10, Bucharest 1984.
- [9] Nellas Pannayotis, *Omul, animal îndumnezeit*, trans. Ioan Ică Jr., ed. a II- a, Deisis, Sibiu 1999.
- [10] Pooivici Arhim Iustin, *Omul și Dumnezeu- omul*, I, trans. Ioan Ică Jr., Deisis, Sibiu 1997
- [11] Simeon Sfântul Noul Teolog, *Cuvântări morale*, trans. Pr. D. Stăniloae, in: Filocalia 6, Bucharest, 1977
- [12] Stăniloae Pr. D., *Ascetica și mistica*, I,5, Bucharest, 2002.
- [13] Sfântul Vasile cel Mare, *Omilii și cuvântări*, trans. Pr. D. Feciorul in: P.S.B. 17, Bucharest, 1986.
- [14] Yannaras Christos, *Abecedar al credinței* (Elements of Faith: An Introduction to Orthodox Theology) a.trans. Coman Constantin, Bizantină, Bucharest, 1996.
- [15] Zizoulaslas Ioanis, *Ființa Ecclesială*, (*Being as Communion*), Bizantină, București 2000.